

BOEKBESPREKING

Dr W. L. Valk: De beheersching der Wereld-economie.

De bekende theoretische econoom Dr W. L. Valk, terecht begaan met de vele en velerlei plagen, die op economisch gebied vooral na den wereldoorlog de menschheid hebben bezocht en steeds weer met nieuwe ontreddeering dreigen, heeft een boekje samengesteld, dat hij zelf aankondigt als „een onderzoek betreffende de *voorwaarden van stabiele welvaart en wereldvrede*“. Het is gedragen door den vurigen wensch, door bezinning en bezonnen propaganda te komen tot betere toestanden op conjunctureel gebied en heeft bij alle theorie, toch een practische strekking vol hervormingsdrang. De aanhef (motto) luidt:

„Werk voor de arbeiders.
Zekerheid voor de beleggers.
Centraal gezag bij maximale vrijheid.
Vrede en goede wil onder de volken.
Welvaart voor allen.“

De bedoeling is blijkbaar, dat het geschrift den weg wil wijzen, die tot de vijf genoemde zaligheden zal voeren. Ik wil niet verhelen, dat mijn eerste indruk was: overvraagt de geachte schrijver niet, verlangt hij niet vijf pooten aan een schaap? O zeker: men kan ook op *sociaal-economisch* gebied zijn idealen kwalijk te hoog stellen en het valt minder moeilijk, velen er voor te winnen naarmate zulke idealen vager zijn en de wegen daarheen meer aan het oog onttrokken.

De verdeeldheid steekt als een lernaëische draak haar koppen op, zoodra doeleinden en middelen voor het forum der bewustwording verschijnen en een wetenschappelijk- en practisch-verantwoorde keuze moet worden gedaan. *Beloof* Dr Valk wat hij in die vijf punten neerlegt aan hen, die de macht hebben om zijn denkbeelden toe te passen? De inhoud van het geschrift zou de vervulling aannemelijk moeten maken. Wellicht behooren die vijf punten dan ook beter thuis heel achteraan, als conclusie na het betoog. Het kan echter ook zijn, dat de geachte schrijver slechts de wenschen heeft willen aanstippen in welker zichting zijn onderzoek zich beweegt, zonder eenig suggestief lokaas van: zoo en niet anders of het gaat mis. De groote verzekerdheid van den schrijver, zijn vast vertrouwen in de juistheid van eigen inzichten, zijn markant positie-nemen tegenover vraagstukken die nog niet rijp zijn voor een beslissing, dit alles doet mij vreezen, dat inderdaad met de genoemde punten — ook in verband met de imponeerende vlag van het heele geschrift — niet een stuksgewijze voorzichtig wetenschappelijke opbouw wordt voor oogen gesteld, doch een kant en klaar project wordt ontwikkeld met de woorden: e'est à prendre ou à laisser, dit laatste dan onder verbeurte van alle heerlijkheden in den aanvang genoemd, en die toch ongeveer ieder een wenschelijk acht.

Friedrich Carl von Savigny achtte in 1814 de rechtswetenschap en dus den tijd nog niet rijp voor de codificatie van een eigen Duitsch burgerlijk recht. Is, vraag ik, de wetenschap der economie, speciaal de conjunctuurleer, thans reeds zoover gevorderd, dat zij ons op betrouwbare wijze, zonder al te groote ongelukken, kan voorlichten omtrent „de beheersching der Wereldeconomie“, anders gezegd: omtrent de beginselen volgens welke de economische „ordering“ van volks- en wereldhuishouding zich moet ontwikkelen, terwijl ingrijpen van de Overheid van die beginselen zelf stuur en doeltreffendheid zal hebben te ontvangen?

In zijn „voorwoord“ licht de schrijver ons nader in omtrent zijn bedoeling. „Twee decennien van moeizamen denkbaarheid“ liggen ten grondslag aan dit werk dat de conclusies bevat“. De schrijver acht voor zich den tijd gekomen „het vraagstuk van de meest wenschelijke ordening onzer samenleving aan te kunnen vatten“. Het werk is hoofdzakelijk economisch. Dr Valk wil bij de oplossing van het ordeningsprobleem „met de belangen van alle maatschappelijke groepen rekening houden“. Hij hangt de leer aan van „het juiste midden“. Deze is in een tijd waar extremisme opgeld doet niet populair. Bij alle gedurfdheid wordt dan ook voortdurend geremd. Een sterke overtuiging wordt bij dit spel van geven en nemen echter geenszins ondermijnd. Zijn eigen oplossing acht hij de eenige die duurzaam stand kan houden. Dr V. bedoelt wel zijn *eigen* voorstel waar hij, na gezegd te hebben „dat een wereld die te gronde wil gaan, daar in zekeren zin het recht toe heeft“ aldus zijn voorwoord besluit: „aanvaarden de volken de voorstellen, die door menschen, die het goed met hen meenen, met veel zorg en moeite zijn uitgedacht, (deze voorstellen zijn zeker verre van homogeen en niet zomaar zonder nieuwen chaos *tegelijk* te aanvaarden! B.) dan gaan wij een schoone periode der wereldgeschiedenis tegemoet.“ Weigert de wereld, waartoe zij het recht heeft, aan orde en recht boven chaos en verwildering de voorkeur te geven (dit onderstelt krankzinnigheid, B.), dan, aldus de schrijver, „kunnen wij tenminste zeggen, dat wij onzen plicht gedaan hebben en moeten wij het verder overgeven.“ Wie zoo schrijft acht zich wel heel zeker van zijn zaak, en een soort monopolist op het gebied van orde en recht.

Ik kom nu tot enkele grepen en vragen waartoe de 13 onderdeelen aanleiding geven. Daarbij stel ik voorop, dat voor mij vooral de verdienste van deze studie gelegen is niet in het licht, dat zij zelf ontsteekt, maar in de behoefte aan licht die telkens den critischen lezer bevangt aangaande de zwaarste problemen die te zeer als oplossingen en uitgemaakte zaken worden voorgedragen. Dit is de keerzijde van de practische strekking van het boek. Telkens wil men met den schrijver discussieeren, maar hij laat U daartoe geen tijd, neemt U onder den arm en snelt naar een volgend bedreigd bolwerk in zijn vestingstelsel.

Het eerste onderdeel bespreekt wenschen en mogelijkheden op maatschappelijk gebied. Gelijk de schrijver het uitdrukt is in de plaats van samenwerking angst gekomen van allen tegen allen, egoïsme, hartstocht, oorlog. Gelukkig ziet de schrijver eenig licht gloren voorgelicht, naar hij zich beroept op *Bolland* en *Marshall*. Of de toestand juist is gekenschetst in de woorden „op een tijd van grootendeels daadlooze droomen is een tijd van min of meer droomlooze daden gevolgd“, waag ik ondanks het Bollandisme ten zeerste te betwijfelen. Met deze aardigheid is ons verleden vóór 1914 of 1929 zoo gekleineerd, dat reeds nu historische critiek haar moet afwijzen. De schrijver kan zelf niet meenen heel de periode van betrekkelijken vrijhandel en van den door dezen gevoeden teehschen ontwikkelingsgang een daadlooze droom te noemen. De harde woorden: ideaalloos cynisme, chaos, crisis en oorlog als iets vanzelfsprekends zijn zeker voor het heden op hun plaats en het is goed daar tegenin te gaan, al is de reddingsplank van den schrijver niet noodzakelijk de eenige. Zou de groote economische zonde van dezen tijd, gelijk in den chaötischen tijd van het Mereantilisme, niet hierin gelegen zijn, dat alle vertrouwen ontbrak, nationaal en internationaal, in de zelfwerkzaamheid van het individueele eigenbelang ten eigen en algemeenen nutte, wanneer maar breidels tegen uitwassen niet ontbraken? Meer en meer worden de individuen tot zwakkelingen gemaakt door velerlei wanbegrip, o.a. in zake het winststreven en zijn oorbaarheid, de juistheid,

in beginsel, van concurrentie, de constitutioneele vrijheid in beroep en bedrijf, al te gader elementen van risico, die, mits zelf gedragen, het individu sterker maken.

Er staan zeer goede dingen in dit onderdeel, vooral over de kwestie der wisselwerking tusschen individu en gemeenschap. Ook wat de schrijver zegt over „instituten” en de mogelijkheid van haar verouderen, kan tot zekere hoogte instemming vinden. Als voorbeelden noemt de schrijver privaat-bezit, vrijheid van ruil, gouden standaard en geldstelsels. Het gevaar van de zienswijze, dat met gedragingen instituten zich wijzigen, ligt voor onzen tijd hierin, dat wij dreigen de principes te vergeten die het wezen dier instellingen uitmaken en niet veranderen zonder ze zelf op te heffen: men kan privaat-bezit onder de leus van organiseeren ten slotte weg-organiseeren. Elke institutie heeft, bij alle wisseling aan de peripherie, een onveranderlijke kern, zonder welke zoo'n institutie ophoudt te bestaan. Dit is de immanente logica dier begrippen voor wie aan beginselen nog iets gelegen is. Het is niet waar dat alles verandert. Ik denk dat de schrijver dit met mij eens zal zijn.

Ook met veel van hetgeen volgt ga ik gaarne mede, zoo met hetgeen over concurrentie en christelijke liefde versus wel begrepen eigen belang wordt gezegd. Op blz. 23 wordt chaos versus ordening geplaatst in een cyclisch verband en vindt dr *Valk* het een prettige gedachte, dat de chaos van nu door den cyclus zelf zal wijken voor waarschijnlijk een lange periode van ordening. Dit verwondert eenigszins, daar het toch de bedoeling moet zijn de wereldeconomie causaal te beheerschen en de vijf genoemde zaligheden van het motto *blijvend* te verzekeren. Gaan wij bij de wenteling van het wiel toch weer allemaal omlaag, dan beteekent dat het omgekeerde van beheersching der conjunctuur! Of moeten we dan weer gaan denken: *après nous le déluge?*

In een volgend onderdeel vinden „wensen en mogelijkheden” een voortgaande bespreking, al blijft het ook hier bij algemeenheden. Goede opmerkingen, waarmee vrijwel iedereen het eens kan zijn, wisselen af met een soort geloofsuitspraken die twijfel oproepen. Veelal wil de schrijver ons met appreciaties reeds in den aanvang onder zijn suggestie brengen. Dit teekent dan de propagandistische strekking, waarvoor de schrijver in zake de taak van den politieken leider (o.a. blz. 26) dan ook rondweg uit komt. Aan wetenschappelijke voorlichting ten bate van het leiderschap hecht de schrijver veel waarde. Vooral vroeger schoot de wetenschap tekort. Dr *Valk* oordeelt aldus: „de wetenschap was langen tijd niet voldoende tot ontwikkeling gekomen en zij vereenvoudigde haar problemen dusdanig, dat haar oplossingen niet dadelijk voor de practijk bruikbaar waren. Slechts in de laatste jaren is hierin veel verbetering gekomen en eerst nu is de economische wetenschap op een punt gekomen, waarop zij de practijk op de voornaamste gebieden onmiddellijk assistentie verlenen kan.”

Achter dit alles zet ik één groot vraagteken. Immers: de wetenschap gaat er niet op vooruit, naarmate zij tot een soort receptuurboek wordt voor „onmiddellijke assistentie”. Zoo'n uitspraak teekent den drang, om vóór alles rechtstreeksche resultaten te verwachten van causale wetenschap, welker *wezen* zich niet met zoodanige eischen verdraagt. Veeleer behoort de overgang tusschen den theoretischen regel en den normatieven stelregel tot het strijdperk der politiek, die bruggen bouwt tusschen waarheid en doelmatigheid.

Het eigenaardige ordeningsgeschrift van Dr *Valk* vraagt juist waar veel, mits in het vage gehouden, zoo plausibel lijkt, en een nobele geest van de beste bedoelingen bezielde den lezer voortdurend onder zijn invloed wil brengen, een zeer critische eigen houding, ten einde niet op slechtouwen te worden geno-

men. Merkwaardig is *deze* uitspraak op blz. 40: „de grondregel van de actie voor de samenleving van morgen is dus: zeg het volk, dat het een betere orde moet eischen, en vertel de leiders, hoe zij die orde moeten scheppen; en wanneer men zoo te werk gaat, dan zal de nieuwe orde er moeten komen. Doeh doe het in alle landen gelijktijdig, want ze belooft dan meer dan ge op nationale schaal zult kunnen volbrengen.”

Ik vrees wel dat die zegsman of verteller een soort (verantwoordelijke?) opperleider zal moeten zijn, zoo een die het wéét, en wien de leiders in overeenstemming met den gesuggereerden volkswil zullen moeten gehoorzamen. Zijn het *echte* leiders, met *eigen* overtuiging, dan zou er spoedig voor den eenen chaos de andere in de plaats komen. Behalve mooie leuzen is er echter geen enkele waarborg, dat het object der veel belovende propaganda ook maar iets garandeert, dat kosten en moeite werkelijk goed zouden zijn besteed. Wij weten nu eenmaal wel wat wij *hebben*, maar ondanks alle critiek op het bestaande, toch stellig niet wat wij *krijgen*. Dit geldt natuurlijk van alle hervorming, doch evenmin als deze overweging zonder-meer van hervorming per sé mag afhouden, evenmin mag men doorhollend naar de andere zijde, de eischen der voorzichtigheid doen uit het oog verliezen bij een project van conjunctuur-beheersching à la Dr *Valk*. Want hier is de strekking een hervorming van een zoodanige draagkracht, dat al datgene wat er de eeuwen door is gegroeid aan organisatie van kapitaal en arbeid, voortbrenging en verbruik, economische zelfverantwoordelijkheid en overheidsbemoeiing en wat niet al, — zich zelf niet herkent.

Een volgend onderdeel geeft in het kort een overzicht van de oorzaken van economische depressies. Hier stelt als leuze de geachte schrijver een dubbele zekerheid, waarbij hij terecht weigert het crisisvraagstuk uitsluitend te zien als vraagstuk van de arbeidende klasse. Hij wil arbeid voor de arbeiders en zekerheid voor de beleggers. Dit beteekent een verblijdende verruiming van het begrip „sociaal” tot hen, die met moeite een kapitaaltje bijeengespaard hebben. Aan den anderen kant worden hier de grootere kapitalisten, waarschijnlijk onder de nawerking van het toch zooveel losgelaten arbeiders-etiket, niet genoemd en blijft men bij zekerheid van arbeid in de sfeer van den handarbeid der massa. Tegen die z.g. democratische begrenzingen past verzet, zij zijn beneden de economische werkelijkheid. Ik voel alles voor de genoemde zekerheden, en ik meen te weten, dat de schrijver zelf ten slotte de bedoelde zekerheid, ondanks het betrekkelijk nivelleerend karakter van het juiste midden, volstrekt algemeen opeischt voor de betrokken productiefactoren als zoodanig, dus los van het punt van arbeidende klasse en de verdeling in groote en kleine kapitalen. Wel zie ik in zijn omschrijving een al- of niet opzettelijke concessie aan de quasi democratische opvattingen van dezen tijd. Het gaat er gemakkelijker in bij het massapubliek.

De schrijver ziet het verdeelingsvraagstuk als één probleem met het crisisvraagstuk zelf. Wie iets verkoopen wil, ziet de hoeveelheid begrensd door den prijs, dien hij vraagt. Bij te hoogen prijs wordt een deel onverkoopbaar en moet de bedrijvigheid minderen. De prijzen heeten te hoog gestegen en hiermee wordt één crisisoorzaak bloot gelegd. De prijzen moeten omlaag tot „de laatste koper” nog kan optreden, zoodat alles geplaatst is. Ook op inkrimpend aanbod bij te lage prijzen moet gelet, want productie moet reedieren, anders ontstaat ook thans werkloosheid en trekt kapitaal zich terug. Kortom: een stukje „liberale” economie, hoofdstuk aequatie prijs. Deze leer geldt voor bepaalde omstandigheden. Dr *Valk* komt hier tot de starheid van sommige prijzen, waardoor evenwicht in de prijsvorming wordt gestoord, starheid, niet in de eerste

plaats bij de eindproducten, maar vooral bij de prijzen van de productiemiddelen, en wel kapitaal en arbeid, samen te vatten als loon en winst (of interest). Bij loon en interest komt nog de grensproductiviteit ter sprake. Ook bij de productiefactoren geldt een z.g. normale of evenwichtsprijs. Hier verwijst Dr *Valk* naar zijn geschrift van 1937, getiteld: *Production, Pricing and Unemployment in a Static State*. Gewaarschuwd wordt terecht tegen te hoog loon als oorzaak van erisis wegens kapitalistenstaking. Op grond van ervaring meent de schrijver met 5 à 7 % als normale kapitaalwinst te moeten rekenen. Dan zullen alle arbeiders aan het werk zijn gezet. Ook alle kapitalen? Deze factor is gelijkwaardig aan dien van den arbeid. Trouwens het woord kapitaalwinst is dubbelzinnig, rente en winst zijn twee. Gezien, onder hoe verschillende kostenomstandigheden ondernemingen aan *haar* winst komen, lijkt mij het begrip gemiddelde kapitaalwinst geheel onbruikbaar. De ondernemerspremie in al haar vormen vloekt eenvoudig met alle standaardisering. Juist waar de verdeling bij den schrijver geïdentificeerd wordt met het conjunctuurverloop als één probleem, is het zeker van het hoogste belang vast te stellen, dat het begrip ondernemingswinst quantitatief noodzakelijk als overschot onzeker is en alleen door eliminatie kan worden geordend in de richting van zekerheid. Een ondernemer vraagt niet meer 5 of 7 procent „kapitaalwinst”, maar naar zoo groot mogelijke winst. Als conjunctuurfactoren komen allereerst in aanmerking de directe invloed op de verdeling: arbeiders vragen te hooge loonen, of leveranciers van grondstoffen en tusschenproducten te hooge prijzen, geldschieters te hooge rente, grondbezitters te hooge pachten. Dit alles is natuurlijk mogelijk, maar waarom zou, onder werking van vrije krachten, dit alles stand kunnen houden en voor het herstel van verbroken evenwicht moeten wachten op ordening van buiten af? Voor sommige ziekten is toch alleen herstel mogelijk bij eenig vertrouwen in de kracht van het organisme zelf. Niets treft wellicht meer in dezen tijd dan de ongeneigdheid tot geloof in de krachten tot herstel en de daartoe noodige offers te aanvaarden. Voor de gevolgen van het *laten doorzielen* schrikt onze tijd zoo gauw terug. J'y suis, j'y reste kan in dezen tijd van protectie, ieder zeggen, die een economisch bestaantje heeft. De vrijheid, die het risico van to be or not to be den waren ondernemer verschaft waarnaar hij verlangt, ook al mocht het mis gaan, heeft meer en meer plaats gemaakt voor een vrijheidsroovende waarborging van ordeningsgarantie en handophouden.

Behalve de directe factoren, bestaande in de overvragers, die, zou men meenen, vroeg of laat zelf het lid op den neus zouden krijgen, noemt de schrijver nog de algemeene geldfactoren, samenhangende met het bankwezen. De begrippen inflatie en deflatie hebben hun conjuncturele zijde. Wie aan neutraal geld hecht zal dit betreuren. Het is met geld zoo als met een reputatie: wie er niet van hoort kan gerust zijn. Manipulaties zijn uit den booze, tegennatuurlijk, kunstmatig. Als middel tot conjunctuurbeheersching dreigen zulke middelen steeds erger te zijn dan de kwaal. Maar zoo denkt Dr *Valk* niet.

Het 4e onderdeel betreft de technologische werkloosheid.

Hierin treft de goede gedachte, dat de vooruitgang niet aan het dreigen van werkloosheid wordt opgeknoopt. Zoo noodig durft Dr *Valk* het aan, dat een deel der arbeiders werkloos blijft, n.l. bij ruimer totale productie ondanks werkloosheid.

Zeer gedurfd is het onderdeel dat als No. 5 „de beheersching van het investeringsproces” in het kort bespreekt. Het gaat hier om de fluctuaties in het aanbod van kapitaal (en arbeid), die in het algemeen belang binnen zekere grenzen moeten worden gedrongen. Zoowel bij het aanbod als bij de vraag moet

in zake kapitaal groote schommeling worden voorkomen. Dr *Valk* wenscht een preventieve beleggingscritiek. Komen er uitvindingen, dan wordt de kapitaalgoederen-industrie zwaar belast, doch dit is tijdelijk. Het gevaar dreigt van een „slump” aan kapitaalgoederen, terwijl ook vervanging van oud door nieuw te snel kan gaan. Ook hier moet in de richting van geleidelijkheid worden geordend. De schrijver voert het pleit voor een centralisatie en monopolie van het bankwezen, welks taak uitgroeit tot een beleggingstrust. Zoo wordt leiding gegeven aan particuliere belegging. De winsten zullen blijven verschillen, doch zoo'n beleggingstrust kan dringen in de richting van gemiddelde dividenden, zoodat niet de eene uitkeering b.v. 11 % bedraagt en een andere nihil. Het onderscheid tusschen dividend- en obligatierente zou vervallen. Hier mag men vragen, of de ordening niet de groote aantrekkelijkheid die juist in de onzekerheid van de kapitaalmarkt voor het sparen en beleggen meebrengt gelegen is, en daarmee de hoofdattractie van kapitaalbezit voor zeer velen wegneemt. Een obligatiehouder moge een geldschieter zijn, een aandeelhouder is dit niet, althans niet zuiver. Hij is economisch-mededernemer met alle risico van dien. Zijn inkomen is winst, niet rente. Het ondernemingsrisico, dat men op zich moet kunnen nemen, is gekenmerkt door de kans op geen winst, en zelfs verlies. Treedt dit in plaats van de gehoopte winst, zoo moet dit niet door zoo'n trust weer kunnen worden gladgestreken met de opbrengst van andere zaken, wat immers een soort kapitalistisch communisme zou inhouden op winstgebied. Men moet hier kiezen of deelen. De risico's waarmee hooge winsten worden verdiend, moeten ten volle worden ingeschat, hetgeen een voorzichtige reserveeringspolitiek vanzelf doet, alvorens iets beschikbaar zou kunnen komen voor uitkeering aan ondernemingen, die geen winst, zelfs verlies, hebben opgeleverd. Men moet zelfs vragen of aan de aandeelhouders, die een goeden worp of een goed inzicht hebben getoond, niet recht hebben op een aanmoedigende belooning, zoodat er voor de niveleering geen middelen zouden resten. Het kunstmatig op-peilhouden van fondsen zonder eigen rendement, alleen door bedeling van zoo'n trust, zal wel bevorderlijk zijn aan de nachtrust van veel beleggers, doch aan den anderen kant het noodige kapitaal doen onthouden aan ondernemingen met groote risico's, die toch er verdienen te komen en waarvoor de N.V. als geknipt is. Wordt hier ordenend op dividendgebied ingegrepen, dan trekt het kapitaal, dat in hoog dividend den prikkel vindt voor zijn eigen durf, zich a priori terug. De mentaliteit van: wie niet waagt niet wint kan, zonder in een gok te ontaarden voor de productie niet worden gemist. Zij moet teloor gaan bij zoo'n noodzakelijke bureaueratische en almachtige nationale beleggingstrust, die een Staat zou worden in den Staat, zoo zij niet wat waarschijnlijk is de voetveeg zou worden van de hovendrijvende partijpolitiek eener wisselende regeering.

Hoe weinig de schrijver afkeerig is van dwang „onder bepaalde omstandigheden” blijkt wel hieruit, dat hij voor paardemiddelen als beleggingsdwang en zelfs consumentiedwang niet terugschrikt (blz. 73, 74). Tot nu toe was consumentiedwang de vorm van dwang, dien het socialisme nooit heeft aangedurfd, zulks in tegenstelling met het communisme. De schrijver zou vrijheid willen laten te koop en wat men wil „maar men moet iets kopen”. Mij dunkt iedereen doet dit ook nu wel en het is maar de vraag naar het kwantum, dat met „iets” wordt bedoeld. Wanneer echter de grens tusschen verteren en besparen van eigen inkomen niet meer individueel mag worden getrokken en de ordenaar gaat zeggen wat iedereen minimaal heeft uit te geven, dan is één ding absoluut zeker, n.l. dat niet meer bij gegeven inkomsten een maximum aan

bevrediging door de titularissen kan worden bereikt. Dit laatste is zuiver toevallig, wanneer het oordeel van ordenaar en betrokkene eens parallel loopt. Men kan dan wel van particulier inkomen of bezit spreken, maar de allereerste bevoegdheid van zelf te beslissen gaat aldus verloren en aldus een hoofdattractie. Consumptiedwang, ook al laat men de menschen vrij in hun keuze van de objecten der consumptie, is principieel niet vereenigbaar met vrijheid van consumptie, zoodra er wordt gezegd: gij zult consumeeren.

Op blz. 86 zegt de schrijver volkomen terecht aangaande bewonderaars van Sovjet Rusland: „maar zij bedenken niet, wat het beteekent, *wanneer men planmatig gaat voortbrengen voor van boven af gefixeerde behoeften*. Het beteekent verlies van de *vrijheid van consumptie*, het hoogste goed op economisch gebied” enz. enz. Welnu, in die vrijheid van consumptie zit de vrijheid om ook *niet* te consumeeren, gelijk de vrijheid van godsdienst niet alleen de *liberté de croire*, maar ook de *liberté de ne pas croire* omvat. In het systeem van Dr *Valk* wordt de eerste stap gedaan in de richting van opheffen der vrije inkomstenbesteding. En hoe waar dit is blijkt wel uit de overweging, dat voor de ordenende overheid, die zoover reeds ging, de verleiding te groot wordt om dan ook maar niet voor te gaan schrijven, dat die en die tak, dat en dat artikel door de consumenten moet worden begunstigd. Protectionistische begunstiging zit dan toch in de lucht.

Er is nog veel en veel meer stof voor critischen twijfel. Het boek laat echter, bij al wat het omhaalt, alleen gelegenheid tot alomvattende critiek naast waardeering, wanneer men zelf een boekdeel er tegenover gaat schrijven. Dit is niet te vergen en zoo moest ik mij beperken tot enkele principieele hoofdpunten. Dat mijn overtuiging inzake de geldpolitiek een totaal andere is dan de actieve geldpolitiek van den schrijver, kan bekend zijn. Niet blind voor veel goede details, zie ik in dit toch van veel nadenken getuigend geschrift een mislukt compromis, goedbedoeld, maar slechts in staat de bestaande wanorde op orderingsgebied nóg meer te vergrooten. De conclusies verdienen stellingen te heeten. Zij sluiten geen discussies af, maar openen deze. Zij zijn niet afgedacht, maar zetten aan het denken. Voor het laatste alleen kunnen wij Dr *Valk* dankbaar zijn. Tot de volheid der tijden, d.i. tot de rijpheid eener conjunctuurleer, zoo sluitend afgerond en overtuigend van waarheidsgehalte, dat het begrip van experiment of vivisectie verdwijnt. Dit boek mist elke aansluiting aan het historisch geworden. Dit is wel het grootste bezwaar tegen proefnemingen op practisch-economisch gebied.

H. W. C. BORDEWIJK

NEDERLANDSCH INSTITUUT VAN ACCOUNTANTS

SCHRIFTELIJK EXAMEN

ACCOUNTANCY B

I

DINSDAG 24 MEI 1938

Beschikbare tijd 3 uur

In een fabriek van geweven goederen worden de verkoopen in Nederland, van het ontvangen der bestellingen tot en met het uitschrijven der facturen, behandeld door een afdeling „Binnenland”.

Het aantal artikelen bedraagt ongeveer veertig, elk onderverdeeld in drie breedten. Er worden geen prijscouranten uitgegeven, omdat de prijzen in den loop van het jaar meermalen veranderen.

De bestellingen komen telefonisch, telegrafisch, per brief en door vertegenwoordigers binnen. De vier vertegenwoordigers zenden de opgenomen bestellingen in op daarvoor bestemde formulieren. Van elke bestelling wordt de al of niet acceptatie schriftelijk bevestigd. Geleverd wordt uitsluitend aan grossiers en groote magazijnen.

Hoewel hoofdzakelijk in meters wordt besteld, wordt slechts geleverd in heele stukken, welke een lengte hebben van ongeveer 40, 50 of 60 meter. De werkelijke lengte van een stuk wordt vermeld op een kaartje, dat aan het stuk wordt gehecht, voordat het op magazijn komt.

De afdeling „Binnenland” heeft een eigen magazijn annex expeditie-afdeling. Als chef over deze twee fungeert een magazijnmeester. Deze is administratief onderlegd.

De bestellingen der afnemers bestaan uit:

- a. bestellingen voor levering uit voorraad;
- b. bestellingen voor levering van bepaalde artikelen in opgegeven breedten, in eenmaal af te nemen binnen een bepaalden termijn;
- c. als b, doch af te nemen op afroep in gedeelten;
- d. als c, doch zonder vaststelling van de breedten. De indeeling door den afnemer van zulke bestellingen — hetzij voor de geheele order ineens, hetzij telkens voor een gedeelte — naar de gewenschte breedten, moet echter, eveneens binnen een bepaalden termijn, geschieden en wel zoodanig, dat tijdige fabricage mogelijk is.

N.B. De looptijd van de sub b, c en d bedoelde bestellingen kan zich tot termijnen van 12 maanden uitstrekken; ten aanzien van de sub d. bedoelde bestellingen worden de prijzen, waartegen de verschillende breedten afgenomen moeten worden, bij het afsluiten der order vastgesteld.

Gevraagd wordt een beschrijving te geven — met modellen — van de administratieve organisatie der afdeling „Binnenland”, welke o.a. zoodanig ingericht moet zijn, dat:

- a. een vlotte behandeling, resp. uitvoering verkregen wordt van de ontvangen bestellingen;
- b. aanwijzingen verkregen worden voor het „plannen” der fabricage.

II

DINSDAG 24 MEI 1938

Beschikbare tijd 3 uur

Een maatschappij tot exploitatie van vrachtautodiensten heeft een 30 tal gesloten vrachtauto's in gebruik, waarmede zij regelmatige verbindingsen onderhoudt tusschen een tiental plaatsen in Nederland. In elk dezer plaatsen heeft zij óf een eigen kantoor óf is zij aangesloten bij een centraal-bodehuis. Een centraal bodehuis fungeert voor verschillende daarbij aangesloten expeditie-ondernemingen als kantoor van aanneming van zendingen, ter doorgifte aan de onderneming, die met het vervoer zal worden belast.

De zendingen kunnen franco en niet franco geschieden; zij kunnen belast zijn met een remboursement. Behalve door de eigen kantoren en door de bodehuizen worden ook door de chauffeurs onderweg goederen ter verzending in ontvangst genomen, indien cliënten den wensch daartoe te kennen geven, hetgeen meestal geschiedt door het uitsteken van een vlag.

Zendingen voor steden, die niet aan de eigen trajecten liggen, doch via die trajecten zijn te bereiken, worden aan bevriende diensten voor verder vervoer afgegeven. Ook de maatschappij ontvangt zulke zendingen van bevriende diensten ten vervoer.

In sommige gevallen is de maatschappij tusschenschakel tusschen begin- en eindvervoerder.

De vrachtberekening vindt plaats tegen een vast bedrag van $\frac{1}{4}$ cent per kilogram-kilometer, afgerond op vijf cent naar boven.

U kunt aannemen dat de aansluitende diensten tegen gelijklopende tarieven vervoeren.

De voor het vervoer verschuldigde vracht wordt geïnd door:

- a. het eigen kantoor of het bestelhuis, indien de zendingen daar worden afgegeven ter franco verzending;
- b. den chauffeur, indien de zendingen onderweg ter franco verzending worden aangeboden;
- c. den chauffeur, voor alle niet-franco zendingen.

Met groote ontvangers en verzenders en met aansluitende diensten wordt niet contant afgerekend, doch bestaat een rekening-courant-verhouding.